

ABDÜLAZİZ BAYINDIR'DAN KATILIM BANKALARINA ŞOK UYARILAR

Faiz üzerine söyleşi yaptığımız Prof. Dr. Abdülaziz Bayındır, katılım bankalarını uyararak; "Sıfır, hatta negatif faiz bile uygulasanız bakarsınız o negatif faiz öyle inanılmaz zulme dönüşür ki, uygulamada piyasayı yakıp yıkar. Onun için burada sistemin bütünü çok önemlidir. Müslümanın kafa yapısı biz merkezli olmalıdır."

*Euzubillahimineşşeytanirracim
Bismillahirrahmanirrahim*

Hocam Ticaret ve Faiz çalışmanızdan birçok kimse yıllardır istifade ediyor. Bu kitabın içeriğine baktığımız zaman hem İslâmî kavramları hem de ekonominin temel kavramları son derece detaylı bir şekilde ele alınmış. Açıkcası merak ediyorum. Birikim gerektiren bu kadar detaylı bir konuyu hangi alt yapıyla ve nasıl oluşturduunuz?

Benim çocukluğum ekonominin içerisinde geçti. Babam odun, kömür ve kereste ticaretiyle uğraşırdı. Kereste işini sanayi sayarsak ilkokul 4. sınıftan itibaren sanayi ve ticaretin içinde büyüdüm. Babam bir yere gittiğinde, o yaşta iş yönetimi bana kalırdı. Daha sonra babamın hastalığından dolayı iflas ettirilmesi -iflas etmesi değil, iflas ettirilmesi- olayını yaşadık. Yokluğu da görmek nasip oldu. Gerçekten onu Allah'ın büyük bir lütfu olarak kabul ediyorum.

"Her şerde bir hayır, her hayırda bir şer vardır demek" bu olmalı.

Mesela ben Üniversiteye kaydoldum. Bizim fakültenin açılış töreninde konuşan bir hoca,. "Erzurum Atatürk üniversitesine zenginler çocuklarını göndermez. Bir tane zengin çocuğu var o da Abdulaziz Bayındır" dedi. Hâlbuki hiç kimse bilmiyor ki...

Arka planında neler yaşıyor.

5 yıllık fakülte dönemi boyunca rahmetli babam bana 100 lira verebilmişti. Ama ticareti bize çok iyi öğrettiği için o dönem içerisinde gerçekten ben kendi ihtiyaçlarımı tamamen karşıladıktan sonra ailemin kışık ihtiyaçlarını da karşılıyordum. Hatırlıyorum, talebelik sırasında o dönem eve 13.000 lira da para vermiştim. Babam o dönem İstanbul'a taşınmıştı, ben sadece şubat tatillerinde Erzurum'dan getirdiğim bir takım malları satarak bu parayı temin etmiştim.

Bunu şunun için söylüyorum ekonominin tam içinde büyüdük. Mal alım satımı nedir, üretim nedir, ticarî ilişkiler nasıl yürütülür bunları yaşayarak öğrendik. Zenginliğin epeyce üst noktalarına kadar çıkıp, fakirliğin dip noktalarına kadar da indik. Yok dediğimiz zaman hiç kimsenin inanmadığı bir dönem de yaşadık. Dolayısıyla Allah'a şükür bu bizi ekonominin içerisine soktu ve bütün gelişmelerden yakından haberdar olmamızı sağladı.

1976'da İstanbul müftülüğüne müftü yardımcısı olarak tayin edildim. Halkın sorularına cevap veren hocaların bilgilerinin ilmihal bilgileri, nikâh ve talaktan öteye geçmediğin hayretle görünce fetvalarına müdahale etmeye başladım, çok büyük bir kıskançlık meydana geldi. Piyasayla ilgili, alım satımla ilgili, parasal ilişkilerle ilgili, kimsenin bir şey bildiği yok...

Bir müddet sonra fetva işlerini, büyük ölçüde bize bıraktılar, kendimi büyük bir ateş çemberi içerisinde hissetmeye başladım. Çünkü inanılmaz sorular vardı. Enflasyonun çok yüksek olduğu bir dönemdi.

1978'de önceki müftü Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı vefat etti ve Selahattin Kaya İstanbul müftüsü oldu.

Evet, yeni nesil bilmez, o dönem hakikaten % Yüzlerin üzerinde enflasyon oranları yaşanıyordu.

Evet % 125 lerin üzerinde dolaşan bir enflasyon var. Devlet müdahalesinin doruk noktada olduğu bir dönem. Bazı kişiler ciddi anlamda korunuyor. Halkın serveti devlet eliyle bir takım yerlere aktarılıyor. Müthiş bir gerilim var, esnaf ciddi anlamda sıkıntıda. Hocalar ekonomiyle alakalı yeterli bilgiye sahip olmadıkları için verilen yanlış fetvalar inançlı esnafı iyice dara sokuyor. Hiç unutmadığım bir olay var; Tahtakale'de ticaret yapan bir esnafa demişler ki; %20'den fazla kâr edersen haram olur. Adam 100 liraya aldığı malı 120 liraya satıyor. Sonra o malı 200 liraya alıp 240 liraya satıyor ve ciddi zarara uğruyor. Bir müddet sonra dükkânı kapatmak zorunda kalmış, dükkânın önünde bir tezgâh kurmuş. O sırada bana geldi, böyle yaptım dedi. Piyasa değeri ne ise ona satacaksın. Kâr haddi diye bir şey olur mu, fiyatı piyasa belirler. Tabi bu duyulunca bizim adımız hemen faizciye çıktı.

Ekonomik ilişkiler bilinmiyor. Faiz nedir? Bilinmiyor. Enflasyon nedir? Bilinmiyor. O zaman bunlar hocalar için çok yeni kavramlar..

Baktım ki bu işin içinden çıkamayacağım Selahattin Kaya'ya dedim ki; "hocam bu işleri benim yürütmem

mümkün değil. Mutlaka bir heyet kurmak zorundayız. Bu heyette, günümüz dünyasını iyi bilen kişiler olsun" dedim. "Tamam" dedi. Allah ondan razı olsun. Selahattin Kaya hocam bana çok yardımcı olmuştur, kendisine saygım hiç eksilmemiştir.

Hocalar ekonomiyle alakalı yeterli bilgiye sahip olmadıkları için verilen yanlış fetvalar inançlı esnafı iyice dara sokuyor.

Yaklaşık 20-22 kişiden oluşan bir istişare ekibi kurduk. Hayrettin Karaman, Halil Güvenç, Mehmet Savaş, iktisat fakültesinden Sabahattin Zaim, Nevzat Yalçıntaş, Hukuk fakültesinden bazı hocalar, henüz doktora döneminde olan İbrahim Kafi Dönmez, Ahmet Tabakoğlu ve değişik alanlardan farklı hocalar vardı; aylık toplantılar yapmaya başladık.

Önce sigorta, faiz, bankacılık, enflasyon gibi ekonomi ile ilgili konuları ele aldık. Her ay toplantılar yapıyoruz. Bu toplantılar 2 yıl kadar sürdü. Bazı hocalarımız, fıkıh kaynaklarını en derin noktalara kadar inceliyor getiriyorlar. Bazı hocalarımız Batı ekonomisini getiriyor, bazıları hukuku getiriyor, bazıları sosyal hayatı getiriyor, bazıları Bankacılıkla ilgili bilgileri getiriyor. Para mal ilişkileri falan derken bende epeyce birikim oldu. Sonra hocalar haklı

Röportaj

HASAN MUSTAFA ARSLAN

olarak dediler ki; “Bu iş tüm vaktimizi alıyor, çok ağır gelmeye başladı.”

1970 yılında Fatih’te, bu gibi çalışmalarını yapmak üzere kurulan İslâmî İlimler Araştırma Vakfı 1978’de “Alım Satımda Vade Farkı ve Kar Haddi” konulu bir tane toplantı yapmıştı, o toplantıya dinleyici olarak katılmışım.

1979’da Ensar vakfı kuruldu, çalışmaları o vakıf bünyesinde ve Türkiye çapında yürütmek istedik. Önce enflasyon konusunda bir çalışma yaptık. O arada 12 Eylül 1980 ihtilali olunca çalışmalar sıkıntılı olmaya başladı. İlk önce Faiz konusunda bir toplantı yaptık sonra Enflasyon konusunu ele aldık ama toplantıyı gerçekleştiremedik çalışmayı 1983’de kitap haline getirdik. O kitapta “Paranın Değer Kaybıyla Ortaya Çıkan Problemler ve İslâm Hukuku’na Göre Çözüm Yolları” başlıklı bir yazım yayınlandı. Hamdolsun o makale bu güne kadar da aşılmış değildir.

Müftülükteki heyetin çalışmaları aksayınca toplantıları İslâmî İlimler Araştırma Vakfı’na aktardık ve Türkiye çapında aylık toplantılar yapmaya başladık. Çünkü problemlere çözüm buldukça sorular artıyordu. O dönem İstanbul Müftülüğüne yağmur gibi soru yağıyordu.

Herkeste bir açlık var tabii ki...

Herkes bir çare arayışında! Ben de o sorulara cevap vermekte zorlanıyorum. Bu maksatla Türkiye çapında sayısız toplantılar yaptık. Toplantılara hazırlık olarak bazı akademisyenlerle sürekli çalışıyorduk. Bunlar, isimlerinin söylenmesinden hoşlanmazlar ama bugün Türkiye’de saygın konuma gelmiş kişilerdir.

Konuları detaylı Müzakere sürecinden geçiriyordunuz yani...

Karşılıklı bilgilerimizden istifade ediyorduk. Türkiye’nin neresinde ileri gelen ilim sahibi biri varsa toplantıya çağırırdık. Dindar olup olmadığına bakmadık; konusunu bilenleri çağırırdık.

Bazı konu başlıkları şöyledir:

- Kılık Kıyafet ve Örtünme,
- Para Faiz ve İslâm,
- Bilgi Bilim ve İslâm,
- Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli,
- Gençliğin Ruhî ve Manevî Problemleri,

- Türkiye’de Zekât Potansiyeli,
- Risk Sermayesi-Özel Finans Kurumları Ve Para Vakıfları,
- Seferilik ve Hükümleri,
- İslâm’da Aile ve Çocuk Terbiyesi,
- Sosyal Hayatta Kadın,
- Mesken ve Mesken Mimarimiz,
- Mukayeseli Hukuk ve Uygulama Açısından İşçi-İşveren Münasebetleri,
- Sosyal Değişme Ve Dinî Hayat,
- Görsel Sanatlar Ve İslâm,
- Sigara ve İnsan Sağlığı.

Yani bahsettiğiniz başlıklar aynı zamanda İslâmî Araştırma Vakfının toplantıları ve onun sonucunda çıkan kitaplar.

Çok sayıda kitap var. 1993’e kadar bu devam etti. Fakat problemlerin ardı kesilmiyordu. O kadar ki aylık toplantılar artık yetmiyordu. Bir de o toplantılarda beni çok rahatsız eden bir şey ortaya çıktı. Birisi araştırma yapıp geliyor; toplantı bir gün iki gün, bazen üç gün sürüyor ama o araştırmayı yapan kişi araştırmasının tam sonuna kadar tartışılmasına fırsat bulamıyor. O klişeleşmiş laf...

Kur’ân’dan uzak olunca Resulullah’ın ilgili hadisleri anlaşılammış, sistem kurulammış. O kadar ki, bakıyorsunuz mezhepler “Faize” tanım bile getirememişler.

Süre yetersiz, basıldığında görürsünüz...

Süre yeterli değil, yayınlandığı zaman görürsünüz, so-rularınıza orada cevap verilecek. Organizatör ben olma-ma rağmen bu beni çok rahatsız ediyordu. İşin içinden bir türlü çıkamıyordum, gerçekten de vakit yetmiyordu. Sonra dedim ki ben bu işi biraz daha ileri götüreyim. Daha ileri götürmeye karar verince İslâmî İlimler Vakfı bu iş için pek yeterli görülmedi. Ben orada bu işi sağlıklı bir biçimde gerçekleştiremeyeceğimi düşündüm ve Süleymaniye Vakfı’nı kurdum.

Süleymaniye Vakfını kurduktan sonra burada tam 10 yıl her Pazar sabah saat 8:00 den itibaren ekonomi ile ilgili toplantılar yaptık. Bu defa ekip daha da güçlendi.

10 yıl süren bu toplantıların benim açımdan en önemli tarafı şuydu; arkadaşlarımız gelirler sabah 8:00'de kahvaltı yaparız. Otururuz. Hepsi ekonomide uzman, hepsi bugün de herkesin tanıdığı kişiler. Onlar problemi getirirler ve bir şartları vardır; "Çözümü sadece Kur'an'dan üretilecek!"

Bu çalışmadan şöyle bir sonuç çıktı; herhangi bir ekonomik problemi mevcut kitaplara göre çözmek mümkün değildir. Çünkü bütün mezheplerin fıkıh kitapları Kur'an'dan uzak bir şekilde oluşturulmuş. Kur'an'dan uzak olunca Resulullah'ın ilgili hadisleri anlaşılammış, sistem kurulamamış. O kadar ki, bakıyorsunuz mezhepler "Faize" tanım bile getirememişler. Bugün faizi doğru tanımlayan bir tek mezhep bulamazsınız. Çok yanlış bir yola girmişler ve en temel konu anlaşılmaz, hayalî bir şey olmuş. Bunu gören arkadaşlarımız fıkıh kitaplarına güvenemedi.

Her toplantıda Kur'an'dan istenen çözüme ulaşıldığı için de ertesi hafta ipe çekiliyordu. Bir tarafta ekonomiyi bilenler, bir tarafta da Kur'an'ı bilenler çok güzel şeyler ortaya çıktı. Arkadaşlar Arapça bilmiyorlar, siz ayetin mealini veriyorsunuz yanlış buluyorlar. İzah ediyorlar, sözlüklere tekrar bakıyor, onları haklı buluyorum ve hayrete düşüyorum.

Şimdi aslında şöyle hocam; bu ekonomideki temel kavramlar, değer kavramı, emek kavramı, para bunların birbirleriyle olan ilişkileri bunlar da aslında kavramsallaştırılması çok çok eski değil. Fıkıh kaynakları ise oldukça eskilere gittiği için, bir takım tanımların yapılmamış olması normal. Demek ki bugün ekonomi üzerine kafa yoranların düşünerek oluşturduğu kavramlarla eski açıklama metodları arasında bir kargaşa ya da bir uyumsuzluk söz konusu. Bu süreç ile bir şekilde en azından o yırtık dikilmiş.

Sahabeden sonra İslâmî ilimler sahasında ciddî bir daralma olduğu ortada. İnanılmaz bir Siyaset - Ulema ittifakı var. Bu çok kötü bir şey. Geleneksel sorun maalesef çok zor çözülüyor. Buna karşı direnenler yine siyaset ve ulema ittifakı.

Size işin ekonomik tarafını anlatıyorum. İstanbul Müftülüğünün fetva işlerini üstlendiğim için her sahayla

ilgilenmek zorundayım. Haftada bir ekonomi ile ilgili toplantılar yaparken, başka konularda da başkalarıyla da sürekli toplantılar yapmak zorunda kalıyordum. Tüm bunlar bizim, Süleymaniye Vakfı'ndaki arkadaşlarımızın Kur'an-ı Kerim'i keşfetmelerine sebep oldu. Kur'an'a inanılmaz bir güven ortaya çıktı.

Bize talebeliğimizde; Kur'an'ın çok özlü sözler olduğu, Kur'an'la problem çözülemeyeceği, olayların sonsuz ayetlerin ve hadislerin sınırlı olduğu şeklinde şeyler söyleniyordu. Ancak bu çalışmalar gösterdi ki; "Kur'an'ın çözüm getirmedeği hiçbir ayrıntı yok."

Röportaj

HASAN MUSTAFA ARSLAN

Hocam “fetvaların ilmihal bilgilerinin ötesine geçemediğini” söylediniz.

İlmihal konuları dışında nikâh ve talak konuları bilinirdi. Çok az da feraiz yani miras hukuku vardı. İstanbul’a geldiğimde miras problemlerini çözen bir tek Kadıköy Müftüsü Ali Fikri Yavuz hocaydı. Hayret etmiştim. Ben bu konuları çok iyi biliyordum. Koskoca İstanbul Müftülüğü’nün bu seviyesine hayret etmiştim.

Peki, bugün durum nasıl hocam? Yani bunca şey yapıldı. Birçok vakıf birçok dernek de çalışmalar yapıyor. Yani sonuç konusunda bir gelişme kaydedildi mi sizce?

Bu gün çok ciddi gelişmeler var. Gelişmeyi göstermek için kısa bir hatıramı anlatayım. Erzurum’da talebe iken Hayrettin Karaman hocanın görüşleri tartışılırdı. Onun söylediği şeydi; Hanefi mezhebinde olan bir kişi, Şafii’yi, Maliki’yi veya Hanbeli’yi taklit edebilir. Mesela “Hanefi mezhebinde olan birinin bir yeri kanasa, Şafii’de kan abdesti bozmadığı için Şafii’yi taklit edip namaz kılabilir. Şafii mezhebindeki bir kişi de kadına dokunmuş olsa Hanefi mezhebinde taklit ederek namaz kılabilir” derdi. Bunu söylediği için Hayrettin Karaman herkesin hücumuna uğruyordu. Talebelikte bize de onu kötü gösteriyorlardı. İstanbul Müftülüğüne geldim, Müftü

Yardımcısı oldum. Kartal’dan geliyorum, Kızıltoprak’da trene Ali Fikri Yavuz Hoca bindi, yanıma oturdu, tanıştık. Hayrettin Karaman’a karşı mücadeleyi yürüten meşhur hocalardandı. Bu yüzden hayran olduğumuz kişilerdendi. Tanıştık, hemen Hayrettin Karaman konusunu açtı. Konuşmaya başlayınca baktım ki, sözleri slogan! İlmî bir derinlik yok. Birkaç tane soru sordum cevap veremedi. Şaşırdım! Sonra Hayrettin Karaman’la görüştüm.

Demek ki önyargılar insanı nasıl yönlendiriyor.

Hayrettin Hoca’nın alt yapısı çok sağlamdı. Konusuna hâkimdi.

Ekonomi ile alakalı çalışmalarımız kısa sürede dikkatleri çekmişti. 1985 yılında faizsiz finans kurumları kurulmaya başlamadan bizi danışman olarak aldılar. Bu kurumlar, Arap ülkelerindeki kurumların birer şubesi idi. Taksim’de, 1985’te konuyla ilgili ilk toplantıyı yaptık. Bu kurumlar, geciken alacaklardan faiz alamadıkları için sıkıntıya giriyorlardı.

Üstüne enflasyon oranı da çok yüksek. Büyük bir kayıplar çıkıyor ortaya...

Hayır, enflasyon oranını alabilirsiniz diye çoktan fetva vermiştik. Hoşlarına da gitti ama tabii psikolojik baskı var üzerlerinde. O psikolojik baskıyı yenmek kolay de-

ğil. Türkiye’de enflasyon var ama Arap ülkelerinde yoktu. Dolayısıyla asıl dertleri geciken alacaklardan fark almaktı.

Bu maksatla ilk defa Taksim’de Uluslararası İslâm Ekonomisi ile alakalı bir toplantı yapıldı. O toplantının Türk tarafında bir tek ben varım, başka kimse yok. Bir de toplantı da Arapların çok değer verdikleri Mustafa Ez-Zerqâ sunum yaptı.

Toplantının dili Arapça; biz Arapça’yı Türkiye’de öğrenmişiz. Üç gün süren toplantıda tek kelime konuşamadım. Sonuç bildiğini hazırlamak için toplandık.

Mustafa Ez-Zerqâ, Albaraka Grubu 3. İslâm İktisadî Kongresi’nde, imkânı olduğu halde ödemeyi geciktiren borçlunun, sebep olduğu zararı karşılaması gerektiğini savundu. Ona göre” Onun yaptığı gaspa benzer. Fakihler, gasp fiilini işleyen kişinin gasp ettiği malı geri vermekle birlikte gasp süresince o malın menfaatlerini tazmin etmesini de kararlaştırmışlardır.[1] Bu görüş, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine dayandırılrsa da bu mezheplerin böyle bir görüşü yoktur. Şâfiî mezhebinin görüşü şöyledir:

Türkiye’de enflasyon var ama Arap ülkelerinde yoktu. Dolayısıyla asıl dertleri geciken alacaklardan fark almaktı.

“Ev ve köle gibi kiraya verilebilen şeyler gasp edilirse menfaatleri tazmin edilir. Tazminat, o malı kullanmaya veya evi kilitlemek gibi kullanılmasına engel olmaya karşılık alınır. Çünkü menfaatler meşru mallardır, gasp edilince diğer mallar gibi tazmin edilmeleri gerekir... Telef olurlarsa telef zamanından itibaren menfaatlerinin tazmini gerekmez.” (İbn Hacer, Tuhfet’ül-Muhtâc bi Şerh’il-Minhâc, Gasb, c. VI, s. 29-31) Çünkü telef edilen mal kiraya verilemez.

Hanbelîlerin görüşü de Şâfiîlerle aynıdır. Onların konu ile ilgili ifadesi şöyledir:

“Kiraya verilmesi âdet olan bir malı gasp eden, onu iade edinceye veya mal telef oluncaya, eğer iade edilemeyecek durumda ise değerini verinceye kadar kirasını öder... Telef zamanından sonra kira gerekmez.” (Ahmed Abdullah el-Kârî, Mecelletu’l-ahkâm-iş-Şer’iyye, s. 434.)

Gasp edilmiş bir mal telef olursa borca dönüşür. Yani gasp eden kişi onun bedelini mal sahibine borçlanmış olur. Borç ise kiraya verilemez. Çünkü borcun kirası faizdir. Bu sebeple yukarıdaki karar Şâfiî ve Hanbelîlerin görüşlerine dayandırılmaz. Bu karar, meşru bir dayanaktan yoksundur.[2]

Sonuç bildirisinde yer alacak fetva konusunda herkese görüşleri soruldu, iki kişi hariç diğerleri olumlu cevap verdiler. En son bana sıra geldi; “bu faizdir. Olmaz!” dedim. Mustafa Ez-zerqâ çok sinirlendi. Ben 34 yaşındayım ve heyetin en genciyim. Mustafa Ez-zerqâ’ya heyet üyesi olmayan Emin Saraç Hoca refakat ediyordu. Türkçe olarak bana: “Sen karşında kimin olduğunu biliyor musun?” dedi. Ben de: “Soruyu bana sordular, size sorarlarsa cevabınızı verirsiniz” dedim. Mustafa Ez-Zerqâ, “gerekçe isterim” dedi. Hemen kısa bir gerekçe yazdım. İki kişi dışında herkes bana katıldı. Bana döndüler. Fakat daha yayınlanma sırasında sadece Abdussettar Ebû Ğudde benimle aynı görüşte kaldı, diğerleri görüş değiştirdiler. O çıkışın şu faydası oldu; 2005 yılına kadar, ne Türkiye’deki finans kurumları ne Arap ülkelerindeki finans kurumları böyle bir fetvayı uygulamadılar.

2005’de Türkiye’deki finans kurumlarında bir kırılma oldu. Oraya gelmeden önce, Süleymaniye Vakfı’nı kurduğunuz yıllarda bir sigorta macerası vardı...

1999 yılında “Ödemeyi Geciktiren Borçluya Ceza” konusunda Arapça bir makale yazdım ve Cidde’ye gönderdim. [3] O yılın Ramazan ayında Mekke’de bir toplantıya katıldım. Makaleyi yayınlayan derginin editörü Abdulsettar Ebû Ğudde, “Müthiş bir çözüm sunmuşsun; Süleyman çözümü” dedi. Araplar çok beğendikleri zaman “Süleyman çözümü” derlermiş.

Araplar sunduğum çözümü uygulamadılar. Albaraka Türk uygulamak istedi, 2004 yılında bir toplantı yaptık. Toplantıya girmeden üst yöneticiler: “Hocam muhteşem bir çözüm getirdiniz” dediler. Toplantıya Halil Günenc, Hayrettin Karaman ve Nurettin Can katıldı. Nurettin Can

Kuveyt Türk'ün danışmanıydı. Halil Güneç uzun yıllar Faysal Finansın danışmanı olmuştu.

O toplantı içimden çıkmayan büyük bir yaradır! Orada olanları unutmam mümkün değil. Toplantıya girdik. İlk konuşmayı Hayrettin Karaman yaptı. Hayrettin Karaman 1985 de Mustafa Ahmet Ez-Zerqâ'nın gerekçesine dayanarak, ödeme gücü olduğu halde borcunu geciktirenin cezalandırılabilceğini söyledi. Halil Güneç ve Nurettin Can da bu fetvaya katıldılar. Fetvayı alınca; bize muhtemelen çözüm getirdin diyenler "senin sistemin uygulanmaz!" diye seslerini yükselttiler.

Kur'ân-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ; borçlu darlık içindeyse feraha çıkana kadar beklenmesi gerekir.. diyor.

Toplantıya Halil Güneç ile birlikte gitmiştik; yolda "Gecikme cezası faizdir kardeşim" dedi. Orada uzun tereddütlerden sonra "caizdir kardeşim" dedi. Geri dönerken yine; "faizdir kardeşim" dedi.

O toplantıda sizin bir işleviniz oldu mu?

Hayır, beni hiç konuşturmadılar. Benim yazdıklarım onların hepsine gitmişti, okumuş olarak geldiler. Orada hiç tartışmaya bile açılmadan, uygulanamaz denildi ve ipler koştular. Ben bunları söylemek zorundayım ki halk bilsin.

Belki onlar için de tevbe vesilesi olur.

Belki tevbe ederler. 1978'den 2004'e kadar, her konuda Hayrettin Karaman'la Halil Güneç'le birlikte olur, önemli problemleri birlikte çözmeye çalışırdık. Hayrettin Karaman'ı ekonomi konusunda kimse uzman saymazdı. Ekonomi ile ilgili toplantılarımıza sadece müzakereci olarak katılır, bir iki görüş belirtirdi o kadar. Ekonomi ile ilgili olarak M. Ahmet ez-ZERKA ile A. Muhammed Abdülaziz en-NECCÂR'dan tercüme ederek "İslâm Düşüncesinde Ekonomi, Banka Ve Sigorta" adıyla yayınladığı küçük bir çalışması vardır.

Beşiktaş'taki toplantıdan önce Asya Finans'ın fetva heyetinde olduğunu duydum. Bu toplantıdan sonra Albaraka'nın da danışmanı oldu.

Desenize tam da bankaların istediği olmuş. Fetvayı da ceplerine koyunca işlem tamam.

O sırada bir kanun hazırlığı vardı. Faizsiz finans kurumlarına, isterlerse faizli banka gibi çalışma yetkisi veriliyordu. Dönemin başbakanı, bugünkü cumhurbaşkanımız dâhil ilgili bakanlara mektuplar yazdım. Bu mektubun bir sureti ticaret ve faiz kitabında var. 2005 tarih ve 5411 sayılı bankacılık kanununun çıkmasına engel olamadım. O günden itibaren ekonomiyle ilgimi kestim. O günden sonra finans kurumlarının önüne bütün faiz kapıları açıldı.

Ama 2005 öncesinde faizli çalışma olanakları yoktu.

İslâmî kimlikle iktidara gelin ve 12 Eylül ihtilalinin faizsiz olarak kurduğu kurumların önüne faiz kapılarını açın; işte bunu hazmetmek mümkün değil. Hiç unutamayacağım bir hatıram var. Ödeme sıkıntısına giren bir firma, bir katılım bankasına olan borçlarını ödeyememişti. Genel Müdüre: Şunun borçlarını yeniden yapılandırın, dedim. Dolar bazında yüzde 22 faizle yapılandırdılar.

Amerika'da bile böyle bir faiz oranı ya da vade farkı yokken.

Genel Müdür'e "Bu ne biçim bir şey. Duyduğum doğru mu?" dedim. Dolar bazında yüzde 22...

Verilen cevaba bakın! "Hocam dört kez yapılandırılan ve yasalar çerçevesinde her türlü esnekliği göstermeye çalıştığımız bu firmanın borcu en son işlemin kar oranı ile yapılandırılır. Bu uygulama ile ilgili Hayrettin Karaman ve arkadaşlarının fetvası mevcut. Buna göre hareket ediyoruz. Ama bu durumu faiz istemek olarak adlandırmanızı yadırgıyorum."

Yüzde 22 dolar bazında ceza uygulamasına faiz dememi yadırgıyormuş. Yüzde 22 olması istenilen geri ödemenin vadesi nedeniyle. İnanmıyorsanız fark istiyorlar diyebilirsiniz. Ben de cevap olarak dedim ki; "bu faiz değilse faiz diye bir şey yoktur."

Görüyor musunuz! Bu noktaya geldiler.

Dört defa yapılandırılmış olmayı bir katılım bankası lütfu olarak sunuyor!

Önceki yapılandırmaları da faizli.

Bu Katılım bankasının bir fazileti mi! Üstüne koyduktan sonra bütün kuruluşlar bunu yapıyor zaten...

Hepsi yapar. Halbuki Kur'ân-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ ne diyor; borçlu darlık içindeyse feraha çıkana kadar beklenmesi gerekir.. Hem ben Müslümanım diyeceksin, hem Batılı kriterleri İslâm diye uygulayacaksın, hocaları da bunun fetvasını verecek. Allah-u Teâlâ bugün İslâm âlemini cezalandırıyor.

Kanunlarını değiştirmedikten ve bugüne kadar duyulmamış hileli yollarla faize fetva veren hocaların danışmanlıklarına son vermedikten sonra kurulan her katılım bankası, sıkıntıları artırma dışında bir işe yaramaz.

Dayanışma Sandığı

Şimdi 2005 yılına kadar geldik. Ama ben biraz daha geri gideceğim. Süleymaniye Vakfının kuruluşu ile birlikte orada birçok ekonomik konu üzerinde çözümler ürettiğinizden bahsettiniz. Bunların arasında sigorta, enflasyon farkı, faizin tanımlanması, para konuları, vergi, gecikme cezaları, zekât ve daha birçok detaylandırılmış konular. Bunlardan sigorta konusuna girmek istiyorum. Sizin 1994 yılında "Dayanışma Sandığı" adı altında, sigorta ile ilgili bir çalışmanız vardı. Sizden bir dinleseک hocam.

Evet, Süleymaniye Vakfı Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'nu kurmuştuk. Uzunca bir dönem bir sigorta kuruluşunun danışmanlığını yapmıştım. Dolayısıyla mevcut sigorta sisteminin nasıl işlediğini ve dinî açıdan doğan sıkıntıları ayrıntılı olarak biliyordum. Bu sıkıntılarla ilgili de çok sayıda toplantı yaptığımız için yeni bir sistem ortaya çıkmıştı; onu uygulamak istedik ve Süleymaniye vakfının senedini ona göre düzenledik. O zaman bir de radyomuz vardı..

Allah'a şükür, çok da güzel bir sistem ortaya çıkmıştı. Sistem ilgi görmeye başlayınca beni Sigorta Murakabe Kurulu'na davet ettiler. Başkanı bana sekiz santimlik bir dosya gösterdi.

Evrak kalınlığı 8 cm?

Evet, 8 cm.lik bir dosya gösterdi ve dedi ki; "hocam son zamanlarda sigortacıların yaptığı bütün toplantılarda birinci gündem maddesi sizsiniz. Hatta Büyük Millet Meclisinin ilgili komisyonunda da deniyor ki bu adamın sistemi eğer ortaya çıkarsa mevcut sigortacılık biter.

Bu kadar açık ve net söylüyorlar. Size bu işi yapmayın demiyorum ben de beğeniyorum fakat siz hocasınız bu insanların elindeki imkânları da biliyorum size bir kötülük yapmalarından korkuyorum" O günlerde Tarikatlarla, şirk ve hurafelerle, cemaatle mücadele ediyorduk. Dolayısıyla herkesin hücum tahtası olmuştuk.

Mahmut Ustaosmanoğlu'yla yaptığınız o sohbetin fotokopilerin yayıldığı dönemlerdi.

Mesela o günleri hatırlarsınız radyo yayını yapıyoruz, radyonun yayın yerinde duvarın içerisinde kabloları kesmişlerdi, arızayı bir türlü bulamıyorduk. Yayın yapamamız için her şey yapılıyor. -Bu günde farklı değil!- Yani etrafımızda bizi destekleyenden çok köstekleyen var. Bu kadar problemle uğraşılıyor boş ver kalsın dedim ve sigorta işini o zaman bitirdik. Ama arkasından Işık Sigorta kuruldu ve bizim sistemimizi uygulamaya koydular.

Milliyet gazetesinde en önemli yazarlarından birinin direkt tehdit içeren köşe yazısını hatırlıyorum. Sonrasında Işık Sigorta da muvaffak olamadı ama...

Işık sigortada bir problem çıktı galiba onu çok net hatırlamıyorum. Sonra Dost Sigorta kuruldu ve bu sistemi uygulamak istedi, 28 Şubat dönemi girince Dost Sigorta'nın kurucuları bir gerekçe gösterilmeksizin evlerinden

Röportaj

HASAN MUSTAFA ARSLAN

alınıp tutuklandılar. Sonra o da kaldı. İslâmî Sigortacılık girişiminin böyle bir tarihî geçmişi var.

Aslında halihazırda uygulanabilir bir sistem. Ana fikri duruyor...

Uygulayacak bir ekip lazım. Çok iyi biliyorsunuz artık vakfımız uluslararası bir kuruluş haline geldi. Dünyanın her yeri ile ilişkilerimiz var. Artık bunları bizim yürütmemiz mümkün değil. Ne sen yürütebilirsin ne de ben yürütebilirim.

O zaman şu duyuruyu da yapmış olalım. Cesur yüreklere ihtiyacımız var.

Sadece birkaç ciddi uzmanla bu sigorta sistemi pekâlâ kurulabilir.

"Belli bir fonla, belli bir birikimle bu işin yürütülebileceğini hala iddia ediyoruz" diyorsunuz!

Çok rahat yürütürüz. Zaten o dönemde sigortacılar bu işin yürütülemeyeceğini düşünseler, bizi hedef tahtasına koyarlar mıydı?

Demek ki sigorta defterini kapatmadınız, sadece bir nokta kondu. Yine satır başından başlanabilir. Birçok katılım bankası var, geçtiğimiz günlerde bir tane daha kuruldu. Şu dönemde Batılı Bankacılık sistemi ile ilgili çok fazla ürün mevcut, birçoğu da sorunlu. Katılım Bankaları'nın çalışma modelleri, bunların İslâmleştirilmesi noktasında bir imkâna sahip mi? Bu yapı içerisinde katılım bankaları gerçekten faizsiz bir modelle çalışabilir mi ya da bunu gerçekten sizce istiyorlar mı?

Bugün ben yine şunu çok net bir şekilde iddia ediyorum. Bizim Ticaret ve Faiz kitabında onların problemlerinin çözümü var. Ya da şöyle bir şey söyleyeyim; bize bir sorun getirip te çözümünü bulamadıkları olmamıştır. Araçlarla da çokça bir arada oldum. Çeşitli iş, fetva ve ilmî toplantılar yaptık. Önce niyet olacak, dik duruş olacak. Bugün faiz dediğine yarın caiz, öbür gün yine faiz sonra yine caiz diyecekse bu olmaz. Burada ben, sağlam duruş ve sağlam bir niyet göremiyorum.

Genelde ekonomi ile ilgili faizsiz sistemleri veya İslâm'ın ön gördüğü bir takım modelleri bizler "İslâm Ekonomisi" gibi bir isimle tanımlıyoruz. Bu tanım sizce doğru mudur? İslâm ekonomisi denmeli mi yoksa başka bir şey mi denilmeli?

İslâm Allah'a teslimiyet demektir. Göklerde ve yerde ne varsa her şey Allah'a teslim oluyor. Allah'a teslim olma sıkıntısı çeken bir tek insandır. İnsanlar da teslim olma gereğini gayet iyi bilirler. Mesela yaptıklarının yüzde 90'ında Allah'a teslim olabilir. Uyurlar, yemek yerler, gezerler, dolaşırlar, nefes alırlar, Allah'ın koyduğu kurallara mecburen uyarlar. Uymadıkları takdirde yaşamaları mümkün değildir. Ama Allah hayatlarında küçücük bir imtihan sahası açmış, burada söz benimdir ya Rabbi sen karışma derler. Allah'a meydan okur gibi davranırlar.

Avrupa'daki ekonomik kriz sırasında Almanlar beni çağırışlardı. İlk cümlem şu olmuştu, "Siz ekonomiden anlamazsınız." Son sözümü de "İslâm ekonomisi alternatif olabilir mi diyorsunuz, bu alternatifsiz ekonomidir." diye bitirdim. Bize bir buçuk ay sonra "Yeni Dünyanın ekonomik felsefi arka planını birlikte oluşturabilir miyiz" diye yazılı teklifte bulunmuşlardı. Biz de peki dedik. Hatta protokol de yaptık ama burada bize karşı inanılmaz bir muhalefet var bir türlü ekip oluşturamadık. Öylece kaldı.

İslâm ekonomisi diyelim mi? Bana göre demeyelim. Şundan dolayı; çünkü burada kişisel tercihler devreye giriyor. İslâm'da hata olmaz. İnsanoğlunda hata olur. Onun için tarih boyunca kurulan devletlerin en iyi tarafı, kendilerine İslâm devleti dememeleridir. Emevi, Abbasi, Selçuklu, Osmanlı demiş ama İslâm devleti dememiş. İslâm devleti kavramı ilk defa Pakistan'da kullanıldı, ne halde olduklarını görüyoruz. Yapılan yanlışların İslâm olarak algılanmasını engellemek için bu kelimeyi kullanmamak gerekir.

Ekonomide iki tane temel grup var birisine kapitalizm diyoruz birisine kominizm diyoruz. Bunların tamamı insanların klasik zaaflarının üzerine kurulanmış bir insan tarifi yapıyor, homo ekonomikus diyorlar. Bu insan ekonomisini düşünür ve menfaatinin maksimuma çıkarmaya çalışır. İslâm'a, Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda ise, evet insanın olumsuzlukları vardır ama doğrusu budur diyor, doğrular üzerine bir takım yönlendirmeler yapıyor veya bir takım mecburiyetler ortaya koyuyor. Biz bu doğru olan şeyleri nasıl bir modelle hayata geçirebiliriz. Böyle bir uygulama alanı dünyada nereden ve nasıl başlatılabilir?

Allah Teâlâ İbrahim suresinin ilk ayetinde ELİF! LAM! RA! İnsanları, Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlı-

ğâ, daima üstün olan ve her şeyi güzel yapanın yoluna çıkarasın diye sana indirdiğimiz kitap budur. diyor. İnsanlar karanlıklar içindeyken aydınlığa çıkaracaksınız. Bu kadar basit. İslâm böyle basit bir şekilde problem çözer. Faizi kaldır, bak neler oluyor. Çok kolaydır İslâm'ı uygulamak.

Dünyanın birçok yerinde, Japonya'da, hatta Amerika'da bile faizin 0 olduğu dönemler yaşandı. Yaşanıyor da. Hatta eksi faizler bile konuşuluyor. Ancak bunun para, kâğıt para konusu, borçlanma gibi diğer unsurlarla birlikte ele alınması mı gerekli acaba.

İslâm Allah'a teslimiyet demektir.
Göklerde ve yerde ne varsa her şey Allah'a teslim oluyor. Allah'a teslim olma sıkıntısı çeken bir tek insandır.

Kapitalist ekonomide ben faizi kaldırdım demek yetmiyor. Dergimizin bu sayısındaki makalede de yayınladık. BDDK'nın ve Merkez Bankasının verilerine göre bankalar kasalarında bulunan paranın yüz kırk dört katı faizli para üretiyorlar. Yani kâğıt da değil, hayalî para. Böyle bir ekonominin sağlıklı işlemesi mümkün değil. Onun için burada sistemi yenilerken faizi kaldırmak başka bir şey, sıfır faiz başka bir şeydir. Çünkü sıfır faizde görünürde faiz yok zannediyorsunuz ama sistem işliyor.

Bu detay işin en önemli kısmı zaten.

Sistem işliyor. Siz de gayet iyi bilirsiniz. Küçük küçük harflerden oluşan, sayfalar dolusu bir sözleşme imzalttırırlar. Hiç kimse o sözleşmeyi okuyamaz. Okumak istese de zaten küçük yazıları görmek zordur.

Yazının büyük olması da sonucu değiştirmiyor. Siz sıkışmışsınız, karşı tarafta birisi borç verecek size, önünüze o sözleşmeyi koyuyor, onu okuma ihtiyacı bile hissetmiyorsunuz. Bir an önce parayı alalım psikolojisi var.

Kapitalist sistemde sıfır faiz çok ciddî anlamda aldatıcı oluyor. Arkasından başka şeyler geliyor. Orada sıfır, hatta negatif faiz bile uygulasanız bakarsınız o negatif faiz öyle inanılmaz zulme dönüşür ki uygulamada piyasayı yakıp yıkıyor. Onun için burada sistemin bütünü çok önemlidir. Batılı sistemler uygun değildir. Batı, sadece sömürüden anlar. Çünkü Batının kafa yapısı ben merkezlidir. Müslümanların kafa yapısı ise biz merkezli olmalıdır. Mesela Allah Teâlâ Müminun suresi 4. ayetinde iyi müminleri anlatırken. "Onlar zekât için çalışan kimselerdir." diyor. Adam çalışıyor, hedefi zekât vermek. Yani insanlara faydalı olabilirimin peşinde. Hedefi zekât vermek olan önce kendi ihtiyaçlarını karşılar, ondan sonra artı değer üretir. Sonra bununla insanlara nasıl yardımcı olurum der. Maalesef Müslümanlar da bugün Batı ile aynı kafa yapısına sahipler. Hatta daha tehlikeli noktadalar.

Teşekkür ederiz, inşallah söyleşimizin oluşumundaki zihni arka planın ne olduğunu okuyucularımıza da aktarabilmişizdir. Allah hayırlı ömürler versin, hizmetlerinizin devamını dilerim.

Notlar

[1] Bu toplantı, 23-25 Eylül 1985 tarihlerinde İstanbul'da yapıldı. Toplantıya Mustafa ez-Zerkâ, Zekeriyya el-Birrî, Muhammed et-Tayyib en-Neccar, Hasan Abdullah el-Emîn, es-Siddîk Muhammed el-Emîn ed-Darîr, Abdulvehhab Ebû Süleyman, Abdussettar Ebû Guddah ve Abdulaziz Bayındır katılmışlardı. Tartışmalar, Mustafâ ez-Zerkâ'nın hazırlayıp sunduğu araştırma üzerinde olmuştur. Onun

sunduğu gerekçeyi kabul edip karara katılanlar; Zekeriyya el-Birrî, Muhammed et-Tayyib en-Neccar ve Hasan Abdullah el-Emîn'dir. es-Siddîk Muhammed el-Emîn ed-Darîr ise bundan sonra açıklanacak mesalih-i mürsele gerekçesi ile karara katılmıştır. Karara muhalif kalanlar ise Abdulvehhab Ebû Süleyman, Abdulaziz Bayındır ve Abdussettar Ebû Guddah'dir.

[2] Türkiye'deki Şâfiî ulemasından Halil Güneç, Albaraka Türk'te yaptığımız bir toplantıda, Arap ulemasını gerekçe göstererek bu görüşü kabul ettiğini söylemiştir.

[3] Bu makale, "Ukubetu'l - medini'l - mumatıl bi'l- ğarameti'l - maliye" adı altında Havliyet'ul-Bereke adlı mecmuada yayımlandı. Cidde 1999.